202

1944, august 31. [Londýn.] — Prejav dr. V. Clementisa v čs. vysielaní britského rozhlasu, v ktorom pozdravuje Slovenské národné povstanie a víta otvorený boj slovenského národa proti fašizmu.

Statoční a uvedomelí synovia Slovenska, partizáni a väčšia časť príslušníkov slovenskej armády — dnes už všetko vojaci armády československej — za sympatie a podpory slovenského ľudu nastúpili cestu, ktorá vojde do histórie ako druhé povstanie národa slovenského. V roku 1848 povstali slovenskí bojovníci, aby so zbraňou v ruke — ako to povedal vtedy Jozef Miloslav Hurban v prívete k slovenským i českým dobrovoľníkom pri prekročení moravsko-slovenského pomedzia — „vytrhli národ náš slovenský z pazúrov divjeho maďarstva a zas ho k sláve jeho priviedli a hranic od bratov deliace sotreli".

Tentoraz — povstáva Slovensko nielen proti divému maďarstvu a za oslobodenie Maďarmi ujarmených bratov, ale na prvom mieste proti ešte divejšiemu germánstvu a za oslobodenie ľudu Československa.

Preto boj bude tvrdý. Ale — nech už jeho priebeh bude akýkoľvek — výsledok bude víťazný. Slovensko šlo do tohoto boja politicky zrelé, vyzbrojené dobrými i trpkými skúsenosťami posledného štvrťstoročia a vedené veľkými ideálmi morálnymi a národnými. Svojím povstaním sa zapälo do borby celého ľudstva proti najpríšernejšej pliage, aká ho kedy ohrožovala — proti znacizovanému germánstvu.

Slovensko vie, že tentoraz nebojuje svoj boj samo, no vie tiež to, že boj, ku ktorému sa odhodlalo, nemohol by nikto iný vybojovať namiesto neho. Slovenskí bojovníci, ktorí sa rozhodli k otvorenému vystúpeniu a celonárodnému povstaniu, neurobili tak preto, aby Slovensko zaplavili utrpením a skazou, ale aby neodvratné utrpenie Slovenska skrátili. Preto nesmie byť na Slovensku poctivého Slováka, čo by sa nezapäl v akejkoľvek forme do oslobodzovacieho boja a tak neurýchlil príchod víťazstva.

V skutkoch povstalých bojovníkov prehovorilo všetko to najkrajšie a najšľachetnejšie, čo robí Slováka Slovákom. A tvárou v tvár tejto veľkosti nášho národa pokúša sa úbohý pán Malár — generál, teraz už bez vojska — presviedčať nositeľov slovenského ducha a jeho budúcnosti, aby sa dali na cestu, ktorá vedie ku skaze, a ktorej oni svojím bojom zabránili. Malár spomínal vypálené a vydrancované mestá a dediny na Ukrajine, Bielej Rusi, v Haliči a Taliansku. Veľká časť slovenských vojakov z vlastnej skúsenosti vie, že to bolo dielo Nemcov a že Nemci takto nakladali najmä s územím, z ktorého museli ustúpiť. A títo vojaci tiež vedeli, že taký [by] bol aj osud celého Slovenska, keby ho Nemci mohli čo i len dočasne používať za základňu svojej obrany. Nuž a v tejto situácii príde pán Malár a presviedča slovenských vojakov zložiť zbrane, aby Slovensko, bezbranné, bolo vydané na milosť a nemilosť nemeckým votrelcom!

Avšak ešte s väčším opovržením počúvalo Slovensko včerajšiu Tisovu reč, v ktorej sa farizejským a nízko ošmekárskym spôsobom pokúšal jednak pošpiniť čistý štít slovenských bojovníkov, jednak uviesť ich v zmätok táraninami o údajných predstieraných cieľoch povstania a zlákať ich bezcennými sľubmi akéhosi odpustenia.

Tiso včera ešte popieral, že proti Slovensku nastupujú i Maďari, ale sa priznal k najzvrátenejšiemu zločinu svojej temnej kariéry, k súhlasu s vražednou výpravou nemeckých hrdlorezov proti slovenskému ľudu. Kde je záruka, že zajtra nebude súhlasiť s podobným zákrokom — horthyovských Maďarov?

Človek podľa kamaráta a život podľa skutkov sa posudzuje — povedal včera Tiso. Slovensko posudzuje Tisu a jeho kumpánov podľa ich nemeckých kamarátov

a podľa ich vlastných skutkov — a nedá sa pomýliť ani ich sladkými rečami, ani vyhrážkami. 379

Slovensko vykročilo rozhodným krokom a získalo si obdiv a úctu sveta, i lásku veľkej rodiny slovanskej. Na svoj bojový štít napísalo si očistené Štúrovo heslo: „Cesta naspäť nemožná — napred sa ísť musí!"

To napred, to je slobodné a šťastné Slovensko v novom a spravodlivom Československu, to je svet, ktorý budú budovať víťazní Spojenci, a teda i my, svet, v ktorom už nikdy viac a nikto nebude si môcť zahrávať s osudom slovenského národa.

V. Clementis, „Odkazy z Londýna", Bratislava 1947, s. 151—153, „Slovenské národné povstanie!".

203

1944, august 31. [Moskva.] — Zpráva tajného vysielača „Za národní osvobození" o ohlase Povstania na území Čiech a Moravy.

Boj slovenského lidu má obrovský ohlas v českých zemích.

České země jsou pod dojmem událostí na Slovensku ve stavu horečného napětí. Již minulého týdne se rozšířily zprávy o soustřeďování německých vojsk, zvláště oddílů Waffen-SS, v prostoru Moravské Ostravy a ve Vlárském průsmyku. Moravské Národní výbory mobilizovaly ihned vlastenecké hnutí a na mnohých místech se podařilo navázati spojení se slovenským odbojným hnutím, které bylo varováno.

Zprávy o německém vpádu na Slovensko v českých zemích zapůsobily jako bomba. Bouře neskrývaného rozhořčení proti novému zločinu zkomírající okupantské bandy a napjaté očekávání, jak odpoví Slovensko, to byla první reakce českého veřejného mínění na slovenské události. Každý český člověk jasně viděl, že dnešní německé síly, které od nás byly nasazené proti Slovensku, nejsou už ani stínem hord, jež v březnu 1939 zavalily české země a že povstane-li Slovensko k boji, bude zápas míti všecky čáky úspěchu.

A pak přišly první radostné zprávy, že Slovensko povstalo, aby se bránilo vpádu barbarů. Přišly zprávy o bojích slovenských vojsk i partyzánů, o účasti slovenských dělníků, rolníků i všeho lidu na ozbrojeném odporu, o bojích u Čadce, Žiliny, Trenčína i Považské Bystrice. Všecky velké události končícího se válečného dramatu byly rázem zatlačeny do pozadí. Podzemní časopisy, letáky, psaná hesla i ústní propaganda rozjely se plnou silou. Ve všech českých krajích vydaly Národní výbory výzvu k účinné solidaritě s bojem bratrského Slovenska, k zesílení náporu proti okupantům v českých zemích. Opatření německé „nadtotální" mobilizace mění se v českou národní mobilizaci na pomoc Slovensku, za vyhnání okupantů také z českých zemí.

Z východní Moravy se nám sděluje, že sta českých vlastenců — dělníků, rolníků, bývalých důstojníků a vojáků, Sokolů a zvláště mládeže — proudí k oddílům českých beskydských partyzánů a na výzvu Národních výborů tvoří nové partyzánské čety v týlu německé fronty na západním Slovensku.

S horečným napětím hledíme na Slovensko a každý z nás slibuje na svém místě učiniti vše, co by pomohlo nejúčinněji slovenskému i českému odboji a osvobození naší drahé domoviny Čechů, Slováků i Karpatských Ukrajinců — Československé republiky.

AÚD KSČ Praha. F. 34, a. j. 34/17936—17937. Záznam II. večerného vysielania. Strojopisný priepis.